

Orelid helisesid, laulud kajasid

Tänaseks on saanud suvine festival „Helisevad Saaremaa orelid“ ilusaks ajalooks juba kaheteistkümnendat korda, igal aastal on viiel päeval toimunud kontserdid viies keskaegses kirikus.

Vilma Rauniste

vilma@meiemaa.ee

Sel aastal oli põhjust tõtata Kaarma Peeter-Pauli kirikusse, Valjala Martini kirikusse, Mustjala Anna kirikusse, Karja Katariina kirikusse ja Kuressaare Laurentiuse kirikusse.

Peale nimetatute on festivaliga liitunud ka Kihelkonna Miikaeli, Kärla Maarja Magdaleena, Püha Jakobi ja Jämaja Kolmainu kirikud, enamus neist on pärit 13. sajandist.

Festivali algataja ja selle kunstiline juht, Saaremaalt võrsunud Vaike Kiik on lõpetanud Eesti muusikaakadeemia (EMA) Urve Tautsi lauluklassis ja oskusi lihvinud paljudel ooperilauljate meistrikursustel. 26 aastat on ta laulnud Rahvusoperis Estonia ooperi-, ooperi- ja muusikalirolle, sellest kuuel aastal (1999-2005) on olnud koosseisuline solist, esinenud erinevate interpretidega Eestis, Soomes ja Inglismaal. Töötab Tallinna ülikoolis (TLÜ) lauluõpetuse dotsendina.

Viiel kirikukontserdil kuulnud-nähtud kokku võttes saab öelda, et need õhtud olid fantastilised. Selleks tegid need oma ala profid. Lauljad metsosopran Vaike Kiik, sopran Kristel Pärtna, sopran Arete Teemets, bariton Aare Saal, bass Mati Palm; organistid Tiia Tenno, Piret Aidulo, Ulla Krigul, Hille Poroson, Kristel Aer ning Sigrig Kuulmann viiulil, Indrek Vau trombetil, Kerstin Tomson vioolal, Laura Linnaks kandelil, ja Marius Järvil tšellol.

Sõna interpretidel

Eelkõige „jahtisin“ saarlasi ja Saaremaaga tihedalt seotud artiste. Kõige „saagirikkamaks“ osutus Mustjala kirikukontsert, kus kaks esinejat kolmest on saarlased ja kümne esitamisele tulnud helilooja loomingust olid neli Eesti heliloojate omad, sh saarlase Peeter Süda Ave Maria.

“Mina arvan, et saarlased võiksid nende asjade üle olla palju uhkemad ja me peaksime oma kultuuri palju enam väärtustama, siis väärtustavad seda ka teised.

Vaike Kiik

Valjalas sündinud Kerstin Tomson alustas viiuliõpinguid 8-aastaselt Kuressaare lastemuusikakoolis õpetaja Laine Sepa käe all ja jätkas õpinguid Tallinna G. Otsa nim. muusikakoolis vioolaerialal, on täiendanud end Peterburi konservatooriumis. 1997. aastast töötab Rahvusoper Estonia orkestris.

“Olen varem esinenud mitmes siinses kirikus, kahel korral kodukirikus Valjalas, aga ka Mustjalas, Kaarmal, Pühas... Põhiliselt saan sünnikoju kaks korda aastas – jõulude ajal ja suvel.”

Organist Ulla Krigul on sündinud Kuressaares. Kuna

iga kontserdi algul tuli esinejail vastata korraldaja poolt esitatud esinejat tutvustavatele küsimustele, jäi Ulla vastustest kummitama kuuldu, et temal tuli klaveriõppelt üle minna orelitervisele. Minu kui võhiku arvates on orelit palju raskem ohjata. “Nii see tõesti oli, reuma viis mu klaveri juurest orelit juurde. Klaverit ei saa reumahaige mängida, klaverimängul on kätes vaja rohkem jõudu. Orelil on liigutused teistsugused, mäng sõrmedele ja randmetele palju rahulik. Aga sündinud olen tõesti Kuressaares, kuna mu vanaema elas haigla juures Aia tänaval ja mu Kuressaares sündinud ema tuli mind siia sünnitama. Paljud suved olen lapsena veetnud vanaema juures.

Helisevate Orelite raames ei ole ma varem esinenud, kuid olen mitmes Saaremaa kirikus ikkagi mänginud. Kunagi ammu Kihelkonnal, ja Margariita Voitesega koos Kärla kirikus, samuti Kuressaare Laurentiuse kirikus. Augustis tuleb Kuressaare Laurentiuse kirikus minu orelikontsert koos abikaasa ja “kongidega”.

Ulla alustas EMTAs klavererialal ja lõpetas oreliklassis prof A. Uibo käe all, samas lõpetas ta 2006. a magistratuuri ja on täiendanud end Viinis. Ta on 2006. aasta Interpretide Liidu stipendiaat, töötab EMTAs orelitõpetajana ja Tallinna Soome Püha Peetruse koguduse organistina. On esinenud nii soolokavadega kui kammeransamblike koosseisus Eestis, Soomes, Austrias ja Saksamaal.

Sopran Arete Teemets võlus usutleja ära oma imeilusa häälega. Neiu on võitnud ühel Itaalia vanimal ja mainekal saja osavõtjaga konkursil kolmanda koha. Edasiste plaanide kohta ütles Tallinnas sündinud laulja: “Plaanis on ikka laulda, niipalju, kui Jumal selleks aega annab. Siitamaani on andnud. Helisevate Orelite raames on täna mul teistkordne esinemine, esimest korda laulsin kaks aastat tagasi Püha kirikus. Kuid olen kaks aastat tagasi laulnud ka Mustjala kirikus Estonia laevahuku 20. aastapäeva puhul korraldatud mälestus-jumalateenistusel. Saaremaale tulen hea meelega ja iga kell.”

Karja kirikukontserdi eel oli ka mälestamine. Mälestati kohalikku kultuurivaimu ja laulumeest Aadu Kreppi, kes on olnud ka Karja kiriku kauaegne kultuurihing.

Oma võimsad häälepaelad lasi seejärel kõlada kuressaarlasest ooperilaulja, bariton Aare Saal, kes siinses muusikakoolis õppis hoopis akordionit. Üks tema vastustest korraldaja küsimusele oli: “Laulmine tuli tasapisi ja sammhaaval. Mulle lihtsalt meeldis lapsepõlves kõnemat häält teha ja näidelda.”

Tahtmine laulda viis noormehe õppima EMA lauluklassi ja oskuste täiendamiseks

Vasakult organist Ulla Krigul, sopran Arete Teemets ja violamängija Kerstin Tomson Mustjala Anna kirikus.

FOTO: Vilma Rauniste

Itaaliasse ja Peterburi. 1996. a võitis Aare konkursi “Rossini Donizetti hääled” Marsalal. Samast aastast alates on ta Rahvusoper Estonia solist. 1997. a pälvis G. Otsa nim. preemia. On laulnud enam kui 20 ooperi- ja operetirolli, esinenud Soomes, Rootsis, Lätis ja Itaalias.

“Karja kirikus olen esinenud ligemale kümme korda, siin on suurepärane akustika, olen alati valmis siia tulema. Ka täna on kirik rahvast täis, see on erakordne.

Aga kui mu hääle kohta küsivad, siis see on suure töö vil, töö häälel on saanud elustiiliks. Ma pean ju orkestrist üle laulma, sest mu põhitöö on ikkagi ooperis, kuigi laulan ka ooperites ja muusikalides. Aga kirikus võivad kõik hääled ja pillid, neis on naturaalne akustika, mida saab ka ise nautida. Ja kui ise naudid, siis naudib esinemist ka publik.”

Festivalile pandi punkt Kuressaare Laurentiuse kirikus eesotsas kuulsale maestro Mati Palmiga, keda saatsid Saaremaa mehe abikaasa organist Kristel Aer ja kuulsad Järvi dünastia liige Marius Järvi tšellol. Neilt ka viimased usutlused, esmal Kristelilt, kes tuli esinema Tornimäel toimuvalt suguvõsa kokkutulekult.

“Mäng on suure harjutamise tulemus, aga rõõm sellest muusikast on nii suur, sest ühe

pilliga saab mängida nagu orkester, kusjuures mängida tuleb nii käte kui jalgadega. Seetõttu tulebki väga võimas kõla ja saab mängida väga huvitavaid registreid. Nagu kunagi Hugo Lepnurm ütles, et kui oled 20 aastat klaverit mänginud, võid end juba organistikks nimetada. Mul on 20 aastat täis,” rääkis organist Kristel Aer.

Soovides teada, kuidas Kristeli ellu tuli saarlane Priit, oli vastus: üliõpilasmalevast. “Meie esimene romantiline kohtumine oli tudengite laulupeol Leedus Gaudeamusel. Pärast sattusime Saaremaal Kärlal ühte malevarühma, nii see suhe vaikselt arenes.”

Marius Järvilt soovisin teada, et kas Järvi suguvõsas on ka mõni mitte-muusik. “Vallo ja Neeme emad ei olnud muusikud, nemad olid juuksurid, aga neist alates algas muusikute rida. Minu vanaisa Vallo alustas kõigepealt ja tema vend Neeme tuli kohe järele – ksülofoni mängima ja dirigeerima. Isa on tšellist, töötab Lahti sümfooniaorkestris, onu on Soomes violamängija. Vahepeal olin ka mina seal, kuna 2005. a asusin õppima Helsingi muusikaakadeemias. Kuid kodukoht kutsus tagasi. Mängisin algul Ersos, praegu Estonias filarmooniaorkestris. Homme (eelmisel pühapäeval - toim) esineme Lihulas väikesel pere-

tore on siin ilusas kirikus esineda, hea meelega ka edaspidi.”

Tõusvas jones

Festivali “Helisevad Saaremaa orelid” alusepanija Vaike Kiik tuletas meelde algusaega, 2005. aastat, kui ta koos organist Tiit Kiigega alustas. Mõlema vanaisad on pärit Valjalast. “Mõtlesime, et teeme proovi, kas sellisele klassikalisemale muusikale Saaremaal üldse kõlapinda oleks. Minu suureks üllatuseks ja rõõmuks rahvast tõesti tuli. Siis tulid mõttele, et peaks rahva ette tooma ka neid lauljaid-muusikuid, kes on Saaremaalt pärit. Võib-olla inimesed ei teagi, kes on kodusaarelt pärit, sest elu on kõigil kiire. Et saare inimesed saaksid näha-kuulda, millised organistid, viiuli, vioola ja muude pillide mängijad meil on, ja kui palju lauljaid on saarelt sirgunud. Aare Saal, Ain Anger, Andres Köster, Leili Tammel, Hendrik Krumm... Kuna minu vanemad on saarlased, isa August Kiik oli pärit Mullutust ja ema Vanda Kalju Kaarma Meedlast, siis ka mina olen selle saarega tihedalt seotud.”

Vaike lisas, et aastatega on üha enam inimesi selle klassikalise muusika festivali üles leidnud. “Mul on tõsiselt hea meel, et see on läinud tõusujones. See on ju heategev üritus. See, mis inimesed annetavad, läheb kirikule, et orel saaks elus olla.

Ja need, kes siin esinevad, on ju professionaalsed muusikud, ka nende poolt on see suuresti heategevus. Mul on väga hea meel, et nimekas Mati Palm tahtis Laurentiuse kirikus laulda, kes aastatele vaatamata on väga heas toonuses ja siiani tulevad tal esinemiskutsed Moskvast ja paljudest suurlinnadest. Kogu see üritus on heategevuslik.

Mida rohkem on heategijaid, vaimse mõtte kandjaid, on see ju Saaremaa rikkus. Ka need meistrililled on Saaremaa rikkus. Nagu organist Tiia Tenno Kaarma kirikus ütles, et meie, eestlased, ei pane enam tähelegi, et need on meistrililled, originaalpillid, mis on rariteet.

Mina arvan, et saarlased võiksid nende asjade üle olla palju uhkemad ja me peaksime oma kultuuri palju enam väärtustama, siis väärtustavad seda ka teised. Kui me ise vähe väärtustame, siis ei pea seda ka ükski teine väärtustama.”

Vaike tunnistas, et vahel on ka tema olnud väsinud ja mõelnud, et kas seda on vaja teha, sisemuses aga tunneb, et on vaja. “Ma tunnen, et sellest tuleb midagi head, sest see annab ka teistele ja võimendab neid. Kui hea ja ilus võimendub, taandub kasvõi mõneks ajaks elu närvilisus ja raskus.”

Muusikal on tõesti ühendav ja ühendav mõju. Seda väljendasid kontserdi avamisel väikese palvusega ka kirikuõpetajad Hannes Nelis Kaarma ja Valjala kirikus, Rene Reinsoo Mustjala kirikus, Veiko Vihuri Karja kirikus ja EELK Saarte praost õpetaja Anti Toplaan Kuressaare Laurentiuse kirikus, kus sõnumi sisuks oli, et muusika ei tunne keelebarjääre ja hingeülendav muusika võib vabastada isegi vanglaahelaist.

“Helisevad Saaremaa orelid” festivali kunstiline juht ja metsosopran Vaike Kiik.

FOTO: Hannes Nelis

festivalil ja muusikapäevadel, järgmisel nädalal algab juba Pärnu festival. Siis juba Leigo Järvemuusika festival, kus olen kunstiline juht – nii et põnevaid asju on palju. Helisevates orelites osalen esmakordselt. Väga